

Forord

Der er grøde i den nordiske folkebiblioteksforskning i disse år. Det skyldes flere forhold. For det første er der nu etableret flere forholdsvis stærke forskningsmiljøer i alle de nordiske lande, og disse forskningsmiljøer samarbejder i stigende grad blandt andet gennem Ph.d.-uddannelserne. For det andet er disse forskningsmiljøer blevet mere professionaliserede og de opererer med en større selvbevidsthed. Det viser sig gennem en høj grad af alsidighed i valget af både emner, metoder og teorier. Der synes at have udviklet sig en frugtbar pluralisme, der ligger langt fra tidligere forsøg på at definere både den emnemæssige og teoretiske kerne indenfor biblioteksforskningen. For det tredje er selve udviklingen i folkebibliotekssektoren en faktor, som synes at generere spændende problemstillinger gennem udviklingsprojekter, forsøg, nye målsætninger og andre former for ændringer af den traditionelle virksomhed. Dette sker meget ofte i et frugtbart samarbejde mellem de professionelle og akademiske miljøer.

Siden midten af halvfemserne er der i de nordiske lande publiceret flere monografier og antologier, der fokuserer på folkebibliotekerne. Publiceringsaktiviteten viser sig også gennem et stigende antal tidsskriftsartikler i internationale biblioteks- og informationsvidenskabelige tidsskrifter. I denne sammenhæng er det nordiske samarbejde om Ph.d.-uddannelserne vigtige på samme måde som det også er af betydning at flere nordiske forskere samarbejder om planlægning af internationale konferencer. Alene væksten i Ph.d.-afhandlinger, hvoraf en del har fol-

kebibliotekerne som emne, indikerer et område i vækst.

Teori- og metodeudviklingen er ligeledes i en stærk udvikling, og heller ikke her er der tale om rigiditet. Forskere betjener sig af forskellige dataindsamlings teknikker og kombinerer dem ofte med både fantasi og kreativitet, således at emner belyses gennem flere optikker. Sådelt kvalitative og kvantitative metoder anvendes supplerende, og der synes at være en voksende opmærksomhed på det forhold, at metodologi og metode er afgørende for hvilket snit af virkeligheden – eller det der kaldes virkeligheden – der belyses.

Udviklingen i den forskningsmæssige aktivitet hænger dog også tæt sammen med folkebibliotekernes udvikling og forandring. Det er korrekt, at folkebibliotekerne i disse år har gennemgået meget store forandringer, og at de er i færd med at positionere sig strategisk i samfundet. Hovedårsagen til forandringerne er den digitale revolution, hvor netjenester og internettet er kommet til at spille en afgørende rolle sammen med folkebibliotekernes bevidsthed om, at der ligger en lang række opgaver som kan varetages naturligt i bibliotekets regi.

Folkebibliotekerne står i en konkurrencesituation, der er forholdsvis ny. De væsentligste konkurrenter er internettet og boghandlersystemet, inklusive online-boghandlere. Konkurrencesituationen viser sig ved at udlånet af de traditionelle medier falder, og ved at brugerne kommer lidt sjældnere på bibliote-

ket end tidligere. Børn og unge synes i stigende grad at fravælge folkebiblioteket, som en integreret del af deres hverdag. Endvidere er ikke alle de nettjenester der udvikles af bibliotekerne blevet succeser i forhold til brugerne.

Der eksisterer konkurrence om brugernes tid, og om levering af underholdning og information. Den skærpede konkurrencesituation er en af årsagerne til at folkebibliotekerne intenst, men dog mest internt, diskuterer nye roller og opgaver.

Folkebibliotekerne har mange problemer at forholde sig til. Indenfor budgetter, der bestemt ikke udviser stigende tendenser, skal nye medier og ny teknologi indkøbes, indføres og markedsføres. Der skal prioriteres mellem forskellige materialekategorier og indenfor de enkelte kategorier skal der tages stilling til spørgsmål vedrørende bredde og dybde i samlinger, og der skal tages stilling til eksemplartal, acceptable ventetider og stadig mere differentierede og forskelligartede brugerbehov. Disse opgaver er velkendte men ikke lette at håndtere, når man samtidig skal indgå i projekter om informationskompetence og livslang læring, medvirke til læselystkampagner, indføre brugerservice, deltage i udvikling af nettjenester, og frem for alt arbejde hårdt på en højere grad af integration i kommunernes kulturelle virksomhed.

Det er overordentligt vanskeligt at operere og navigere i dette univers af forandringer. Det bliver ikke lettere af, at der utvivlsomt er en høj grad af usamtidighed mellem bibliotekernes selvopfattelse og brugernes eller borgernes opfattelse af, hvad et folkebibliotek er og skal.

En navigering kræver derfor gennemtænkte strategier, der er fremtidsorienterede. Det kræver formentlig også forsøg og projekter, der blandt andet skal af-dække hvorledes og i hvilken udstrækning nye tiltage på både det organisatoriske og det servicemæssige område skal iværksættes. Ligeledes kræves der vurderinger af, hvorledes nye virtuelle tjenester fungerer på samme måde, som professionens refleksion over kunderne eller brugerne til stadighed må tages op til en form for debat.

Artiklerne i dette nummer af Dansk Biblioteksforskning berører flere af disse områder, men samlet set løfter de kun fligen af et omfattende problemkompleks. Dette problemkompleks vil i de kommende år

give en god grobund for både mere forskning, mere samarbejde mellem forskning og praksis, samt flere udviklingsprojekter i folkebibliotekerne.

Den første artikel i dette nummer "*Förändringens dilemma: at utveckla folkbibliotekens stöd för vuxnas lärande*" af Cecilia Gärdén og Angela Zetterlund ser på de udfordringer folkebibliotekerne møder omkring livslang læring, og undersøger en række konkrete udviklingsprojekter der sigter mod at tilpasse bibliotekstilbudet til målgruppen voksenstuderende. Der anlægges et forandringsperspektiv i artiklen, og en række dilemmaer samt valg af forandringsstrategier hos de undersøgte biblioteker identificeres og analyseres.

Artikel nummer to "*Strategisk refleksiv konversation: en strategi for udvikling af formidlingskompetencer på folkebibliotekerne*" af Mads Gaml og Michael René Kristiansson tager også afsæt i et konkret udviklingsprojekt omkring udvikling af formidlingskompetencer. Artiklen undersøger hvad en god formidler i folkebibliotekerne er set i relation til den nye formidlingssituation der er opstået med Lov om biblioteksvirksomhed fra 2000. I projektet anvendtes refleksiv konversation og artiklen viser, at det igennem arbejdet med projektet og dets deltagere lykkedes, at etablere grundlaget for en ny fortælling om formidlingssituationen i folkebiblioteket.

Den tredje artikel "*At trække på samme hammel: formål og indsatsområder for to udviklingspuljer i Danmarks biblioteksvæsen*" af Nanna Kann-Christensen behandler mere generelt projektkulturen i folkebibliotekerne. I artiklen analyserer henholdsvis Biblioteksstyrelsens og Bibliotekarforbundets udviklingspuljer og puljernes indsatsområder i perioden 2000-2004. Begge puljer anses at spille en stor rolle for projektkulturen i folkebibliotekerne. Det viser sig at puljerne på trods af deres forskelle har relativt identiske indsatsområder, og dermed signalerer de to institutioner en sammenhængende opfattelse af, hvilke områder der i perioden anses som vigtige for biblioteker og bibliotekarer. Denne lighed analyseres i artiklen ved hjælp af nyinstitutionel teori.

Endelig præsenteres i den fjerde artikel "*Folkebibliotekernes web-baserede referenceservices og bibliotekarens rolle*" af Marianne Hummelshøj, en undersøgelse af 63 folkebibliotekers web-baserede referenceservices med fokus på i hvor høj grad det er

lykkedes for bibliotekerne at imødekomme bruger-
nes krav og behov for hjælp og støtte i det virtuelle
univers. I artiklen diskuteres om og hvordan, større
folkebiblioteker formidler referenceservices på inter-
nettet, og i hvor høj grad de her yder deres brugere
støtte til søgning og anvendelse af information. Ar-
tiklen afdækker indsatsområder og udviklingsmulig-
heder, og giver inspiration til forbedring og videre-
udvikling af de eksisterende referenceservices.

Til sidst bringes en anmeldelse af den aktuelle bog
”*Folkebiblioteket under forandring: modernitet, felt
og diskurs*” af Henrik Jochumsen og Casper Hvene-
gaard Rasmussen. Anmeldelsen er skrevet af Svan-
hild Aabø.

Niels Ole Pors og Camilla Moring